

N:o 33.

Af herr **A. T. Carlheim-Gyllensköld**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående tillsättande af en kommitté för utredning i fråga om landets försvarsväsende samt om anslag af 15,000 kronor till kostnaderna för kommitténs arbete.

Sedan mer än tjugo år äro många och dyrbara åtgärder vidtagna för att skaffa landet ett betryggande försvar. Kommittéer harva arbetat därpå i syfte att åstadkomma en allsidig utredning om huru ett försvar för landet i *sin helhet* kunde ordnas för att försvarskraften skulle bli betryggande. Så med 1880—82 årens parlamentariska försvarskommittéer, hvilkas uppgift var att *gemensamt* öfverlägga om »den utsträckning, som åt landets försvar i dess helhet skulle ifrågasättas».

Hur det gick med samarbetet kommittéerna emellan eller de gemensamma öfverläggningarna, hvilka uppenbarligen voro afsedda att utmynna i uppgörandet af en gemensam försvarsorganisationsplan, där de olika försvarsmedlen — armé, flotta och fästningar — skulle utredas till sin inbördes styrka, organisation och kostnader för samverkan vid fientligt infall, det är känt — däraf blef intet, utan kommittéerna drogo åt hvar sitt håll, efter att, af artighet eller andra skäl, hafva i motiveringen uttalat några ord, i och för sig tänkvärda och allmän-giltiga, hvilka ända sedan den tid de nedskrefvos förblifvit allenast vackra ord men intet mera. Så t. ex. säger landtförsvarskommittén i sitt betänkande (se motiv. sid. 39): »Såväl landt- som sjöförsvaret hafva samma stora syftemål, fäderneslandets försvar. De skola därföre, då de tagas i anspråk i kriget, handla i närmaste öfverensstämmelse med hvarandra. Detta kan endast ske om de redan i freden utvecklas efter en gemensam plan.

Bih. till Riksd. Prot. 1904. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 16 Häft. (N:is 33—35). 1

Här erkännes (år 1882) behovet af en gemensam försvarsorganisationsplan, men det har stannat vid detta platoniska erkännande, och då icke ens, efter alla tecken att döma, en sådan är före år 1903 uppgjord, så kan icke försvaret, hur mycket det än kostats på detsamma, sägas vara betryggande, lika litet som utredningarna i dessa hänseenden äro allsidiga eller ens tillförlitliga — allra minst med afseende på kostnadsfrågan.

Dessa kommittéarbeten resulterade, efter en tioårig betänketid, i 1892 års härordningsantagande, hvilken med all den pondus, hvaröfver en krigsminister kan förfoga, bedyrades och framställdes den 21 november 1892 som ett betryggande försvar. Lägges härtill de s. k. urtima löftena, hvilka icke börjat infrias förr än 13 år därefter, så finner man ett tillvägagående med både försvars- och skattefrågorna, som icke är som sig bör, då de andra bägge försvarsmedlen, flottan och fästningar, icke alls beaktades ens 1892, ehuru fosterlandets oberoende då förklarades vara tryggadt med antagandet af de 90 dagarnes-förslaget. Har man männe då haft tysta förbehåll angående försvarsfrågan i sin helhet?

Nästa åtgärd var tillsättandet af 1897—98 års fästningskommitté, men under tiden från år 1892 måtte man hafva märkt, att man gått ensidigt tillväga med försvarsfrågan i sin helhet, och så skulle det år 1899 slås ett stort slag för flottans förstärkande, då man tryggade sig till statens rikt flödande inkomster, som väl troddes icke kunna förminska ens med sämre konjunkturer. Emellertid beviljades 13,2 millionsanslaget utöfver hvad dåvarande sjöminister begärt för året.

År 1900 kom fästningsbyggandet vid Boden, såsom ett resultat af nyssnämnda kommittés arbete, men brådskan att få detta anslag beviljadt var så stor, att kostnaderna för fästningsanläggningen knappast approximativt kunde uppges och utredningen i öfrigt så minimal, att hela detta anslagsbelopp fick karaktären af en regeringens rekvisition af Riksdagen.

På så vis har försvarsfrågan till sin militära innebörd ständigt blifvit ensidigt och planlöst behandlad. Man har lirkat sig fram med ett försvarsmedel i sänder för att utpressa största möjliga anslag till det, men obekymrad om den enhetliga försvarsorganisationsplanen, som för att bli effektiv ovillkorligen fordrar den ständigt begärda, men aldrig erhållna allsidiga utredningen och det behöriga hänsynstagandet till alla försvarsmedlens samtidiga utveckling i fredsdagar, för att i verkligheten vara betryggande i krigstid.

Det behöfver väl icke bevisas, då det är en själfklar sak, att försvaret är otillräckligt om endast armén är stark, men flottan svag och

fästningar illa armerade eller orätt placerade och vice versa, eller det är disproportion emellan dessa tre försvarsmedel, ty uppenbart är, att de alla tre skola i farans stund stödja hvarandra och samverka till det enda målet; och lika uppenbart torde det vara, att hänsyn härvidlag måste tagas till landets ekonomiska bärkraft samt att denna tages måttligt i anspråk för alla tre försvarsmedlen jämnas och i proportion till deras planlagda storlek och kostnad. Lika lättvindigt har försvarets ekonomiska sida blifvit behandlad. Eller hvar finnes väl den finansplan, som begränsar försvarskostnaderna i fred till belopp, dem nationen kan uthållande bära? Snarare kan man väl säga, att alla våra militära anordningar äro uppgjorda efter en önskad förebild, men utan hänsyn till kostnaderna eller så att dessa få gå till huru stora belopp som helst.

Nu stå vi emellertid med ett utan omsikt afvägdt och ofullständigt försvar, som, redan innan värnpliktsorganisationens öfvergångsår äro mer än halfidna, är dyrare än vi ha råd till och relativt dyrast i Europa.

Af ofvansagda framgår otvetydigt, att hvarken Riksdagens beslut om allsidiga utredningar i dessa hänseenden eller att Kungl. Maj:ts föreskrifter till respektive försvarskommittéer om frågans utredning i *sin helhet* blifvit åtlydda. Hvar felet ligger är lätt att spåra. Det ligger icke hos Riksdagen, som gång efter annan beviljat anslag både utöfver behovet (1899 m. fl. år) och utöfver hvad en klok statshushållning betingar (senast åren 1902 och 1903). Däremot har felet sin grund längre tillbaka i tiden: först däruti att försvarsministrarne nästan regelbundet föreslagit militära anslag med större eller mindre prutmån, så att stora grupper af representationen förlora förtroendet för en stor del af de militära anslagskraftens behöflighet. Tydligt är äfven, att då Riksdagen eller ett dess utskott mången gång saknat tillfälle bedöma både militärtekniska motiv för och det mindre nöjaktigt utredda behovet af ett anslag, men sett att allt gått lika bra med afprutade sådana, så har det legat nära till hand att icke oroa sig för den saken, utan afknappa den.

I organisatoriskt hänseende ligger felet uti bristen på verkligt samarbete mellan generalstaben och flottans stab samt emellan de bägge försvarsministrarne. Som vi ofta sett har taktiken gent emot Riksdagen i anslagsväg varit att drifva igenom ett försvarsmedel i sänder med thy åtföljande kostnader, stödjande sig på kompromissen »hjälper du mig i dag, så hjälper jag dig i morgon», men ett sådant samarbete mellan

landt- och sjöförsvarets målsmän bör Riksdagen och än mer svenska folket betacka sig för.

Jag har kommit till denna uppfattning genom kännedomen om, att nyssnämnda målsmän esomoftast polemiserat emot hvarandra samt till och med stundom motarbetat hvarandra för anslags skull. Men under sådana förhållanden kan det aldrig bli något helt eller enhetligt i nationalförsvaret, lika litet som detta någonsin blir färdigt eller begränsadt till kostnaderna ens för en kort period.

Jag tviflar icke på, att visst samarbete redan förut ägt rum emellan generalstaben och flottans stab, men jag tror mig veta, att det samarbete, som efter sistlidne års riksdag utförts i staberna, är föranledt af Andra Kammarens beslut i anledning af min motion N:o 38 och endast omfattar *en plan för stridskrafternas uppmarsch och gruppering i händelse af krig.*

Detta är emellertid endast en del och därtill en ganska ringa sådan af en verklig försvarsplan, och det största felet med detta samarbete torde vara, att man — börjat i orätt ända. Grunden till en verklig försvarsorganisationsplan *kan* tydligtvis icke läggas *sedan* härorganisationen (vår nuvarande af år 1901) redan är bestämd, medan sjöförsvaret ännu arbetar på fullkommandet af det förslag, som framlades af 1882 års parlamentariska sjöförsvarskommitté, hvarvid är att märka, att kostnaden för de olika fartygen under tiden mer än fördubblats. Det faktum att hären lämnat såväl 1884 års värnpliktslag som 1892 års härorganisation bakom sig, medan flottan ännu arbetar efter i hufvudsak samma utvecklingsplan, som föreslogs år 1882, påvisar tydligt, hurusom vårt försvarsväsens utveckling under senare årtiondena skett ensidigt och ojämnt hvad dessa båda hufvudgrenar angår. Ännu hafva vi alltså ingen af härens och flottans myndigheter gemensamt utarbetad samt med hänsyn till vårt eget lands och våra grannländers topografi, våra sociala och nationalekonomiska förhållanden, vår befolknings lefnadsvanor och behof m. m. dylikt utarbetad plan för ordnandet af hela vårt fäderneslands försvar. Ej heller har — så vidt känt är — någon utredning blifvit gjord af härens och flottans myndigheter i samråd med representanter för landets näringar, rättslärde, statsekonomer och möjligen andra angående frågan om, *huru starkt* vårt försvar till lands och sjöss, såväl det rörliga som fasta, bör vara för att verkligen kunna kallas *betryggande*. Svenska folkets representanter veta ännu intet om hvarest och när anslagsäskandet för försvarsbehofven för de närmaste åren skall begränsas, och sakna därför hvarje möjlighet att för sig klargöra de konsekvenser, hvartill de beslut, Riksdagen fattar, kunna eller komma att leda.

Gång efter annan har Kungl. Maj:t äskat och Riksdagen beviljat medel för en försvarsgren, utan att samtidigt någon utredning förelegat, huruvida ej till slut de beviljade medlen varit nästan bortkastade, därest icke andra försvarsgrenar samtidigt eller med det snaraste förstärkas genom anvisandet af nya betydliga summor.

Så har det gått årtionden igenom, och faran var icke så stor, så länge militärbudgeten höll sig inom rimliga gränser — ehuru orättvisan att utkräfvat onödiga skattebidrag dock kvarstod — samt då ingen yttre politisk fara ansågs hota.

Nu äro dessa båda lugnande förhållanden andra än förr: militärbudgeten hotar, tack vare 1901 års beslut, att springa upp till en sådan höjd, att vi måhända i bästa fall förmå vidmakthålla en försvarsgren, men icke den andra.

De summor, som i år äskas som ordinarie anslag under de militära hufvudtitlarne äro,

för den IV	43,895,300 kr.	
och för den V	11,412,581 „	(med afdrag af anslagen i o. f. handeln).
ökade med extra anslagsbehof för IV	13,741,200 „	
och för V	8,382,510 „	(med afdrag af anslagen i o. f. handeln).
samt med årskostnaden för pensionering	1,652,113 „	
detta gifver en totalsumma af	79,083,704 „	

för vårt försvar, och detta i en tid, då hela budgeten med anlåtande af alla de nya skatteköllorna allenast uppgår till 178,010,700 kronor samtidigt med att föregående års öfverskott användts och statsbrist endast undvikits genom sistlidne månads oväntade inkomstökning, genom anlåtande af en del utaf kassaförlagsfonden till kasernbyggnader, jämte lån till järnvägsmateriel och järnvägsbyggnader tillhoppa 10,707,500 kronor.

Detta måtte väl nu omsider inses: att vi hafva ett *allt för dyrt* försvar, ett försvar, som säkerligen genom de konsekvenser, tidigare fattade beslut föra med sig, kommer att bli ännu mycket dyrare, men *utan att vi veta huruvida de stridskrafter vi för dessa dryga kostnader förmå uppställa verkligen äro afvägda och tillfyllestgörande i farans stund.* Utarbetas så på detta bestående en s. k. »försvarsplan», hvilken *icke kan* vara något annat än mobiliserings- grupperings- och uppmarschplan för redan befintliga (och beviljade) stridskrafter, så stå vi på samma osäkra grund som förut. Våra militära vederbörande hafva då uppfört en

byggnad, utan att först hafva förvissat sig om, huruvida den förut och af andra lagda grunden är tillfyllest och tillförlitlig att uppbära byggnaden, när stormen kommer och pröfvar såväl grund som väggar.

Skall väl Riksdagen vilja vara med om ett dylikt spegelfäkteri — urartande till själfbedrägeri — eller skall den, innan det blir för sent, gifva åt försvarets vidare utveckling en annan, sundare, och framförallt sannare riktning? Frågan är nu den, om Riksdagen allt fortfarande skall låta sig ledas dit den icke vill och inom få år upptäcka sig stå inför alternativet, att den bidragit till genomförande af ett försvar, som vi för dess kostnader icke förmå upprätthålla, och, när allt kommer omkring, visar sig icke motsvara fosterföräldrarnes förväntningar, i dess viktigaste hänseenden. Det är för att om möjligt hindra något sådant, det är läggandet af en fast, säker grund för *försvaret i sin helhet* jag afsett med min motion vid 1903 års riksdag, såväl som jag afser med denna föreliggande, och allt detta med hänsyns tagande till landets förmåga att bära de härutaf uppkommande kostnaderna under fred. Den försvars- och organisationsplanen betviflar jag är befintlig annat än till vissa enskildheter. Är den däremot icke uppgjord med omsikt och efter ingående studier af landets topografi — så till lands som sjöss, befolkningstäthet, provianteringsförmåga, sociala och nationalekonomiska förhållanden — så innesluter den i sig många frön till missgrepp redan under fred, men än värre vid krigstillfälle, ty ingen har svårt att förstå, att vårt hafomflutna lands nationalförsvar måste redan under freden grunda sig på samarbete mellan armé, med replipunkter och flankstöd af fästningar, och med flottan med sjöfästningarne, hvilkas uppgift äro dels att skydda flottans operationsbaser i inskränkt bemärkelse och dels att trygga vissa viktigare punkter på eller nära kusten mot fiendens anfall, så att flottan kan operera på annat håll utan att oroas af ansvaret för samma platsers direkta försvar — detta samarbete tagande sig uttryck i samöfningar, men under allvarets dagar på intim samverkan emellan alla försvarsmedlen. Uppstår då de slitningar, som hittills ofta funnits mellan arméns och flottans ledning, så är landets öde snart besegladt, och dylika slitningar kunna näppeligen undgås, då dessa ledare förut i fredstid stått som konkurrenter till anslag, utan förståelse, och med ett i hvarje fall ringa intresse för hvarandra eller hvarandras andel i ansvaret för nationalförsvaret.

Den hittillsvarande bristen på dylikt samarbete framgår tydligt, då man erinrar sig huru ytterst sällan gemensamma öfningar med armé och flotta ägt rum. För ett vanligt förstånd förefaller detta som en absurditet, och då är det en plikt att söka råda bot härpå och söka

genom Riksdagens inskridande frammana en verklig försvarsorganisationsplan i stort som smått, gemensam för hären, flottan och fästningarna, helst de militära kostnaderna otillbörligt upparbetats genom försvarsmedlens hittillsvarande oliktidiga utveckling, som osäkerställer försvarsförmågan och uppdrifver försvarskostnaderna, hvilka efter våra förhållanden äro hämmande för kulturutvecklingen och ruinösa för landet.

Tid efter annan kommer det till synes från militära kretsar kraf på förändringar i organisatoriskt hänseende. Så har en regementschef hos krigsministern begärt en omarbetning af föreskrifterna om de värnpliktiges fördelning i riktning, att kompaniet skulle bli det så kallade »militära hemmet». En annan regementschef framhåller i en rapport behovet af samöfningar å lägerplatserna af olika vapenslag. Detta och åtskilligt annat tyder väl på, att härordningens och värnpliktslagens detaljer icke varit så väl genomtänkta och utarbetade, som man har skäl att vänta, då det så snart efter deras antagande från militärt håll kräfves väsentliga förändringar däruti.

Jag förutsätter, att mycket af det ofvan sagda äro kända förhållanden eller kanske rättare sagdt missförhållanden, som icke vidare behöfva styrkas, men jag skall dock, äfven med risk att bli vidlyftig, anföra några bevis på nöjaktig och delvis vilseledande utredning i militärfrågor från generalstaben.

Det är visserligen sällan detta skickliga ämbetsverk röjer sig, men det har dock gjort det några gånger, af hvilka två fall refereras; nämligen år 1901 för särskilda utskottet n:o 2, och sistlidne års riksdag vid afgifvande af svar till Andra Kammarens 4:de tillfälliga utskott på fem frågor.

Det förra tillfället var år 1901, då det så kallade försvarsutskottet före påsk beslöt att från generalstaben under Riksdagens påskledighet få uträknadt kostnaderna för tre inom utskottet framställda ändringsförslag med hänsyn till öfningstiden eller ett med 10 månaders öfningstid, ett med 8 månaders sådan och ett med 3 till 5 månaders öfningstid (olika lång för olika vapen), de bägge senare med yrkanden om skrifvelse till Konungen i syftet af uppskof. En sådan kostnadsberäkning kom äfven i sin tid, men med så märkeliga siffror, att 3—5 månaders öfningstid var det dyraste, däreft 8 månadsförslaget och billigast 10 månadsförslaget. Denna humbugsartade uträkning var till och med försvarsutskottets majoritet för stark, så att generalstaben fick bakläxa. En förnyad och något rimligare uträkning af dessa tre förslag blef häraf följden, men då de äro betecknade med ordet »konfidentiellt» angifver jag icke för närvarande dess resultat — blott det

kan sägas, att ej heller de stå sig i tillförlitlighet inför en kritik och kontrolluträkning.¹⁾

Beträffande svaren på de 5 frågor 1903 års Riksdags fjärde tillfälliga utskott fått af generalstaben, nödgas jag för sakens belysning referera både frågorna och svaren, ehuru de voro som bilaga vidfogade samma utskottsbetänkande, emedan detta kom Riksdagen tillhanda under de sista dagarne af dess sammanvaro (utskottsbetänkandet behandlades af Andra Kammaren den 18 maj samt ledde till bifall af en reservation, och blef två dagar därefter afvisadt af Första Kammaren, utan föregående utskottsbehandling och utan annan debatt än ett afslagsyrkande) och då sannolikt mången icke medhunnit genomläsa hvarken utskottsbetänkandet eller de än märkeligare bilagorna, så anföras de, då svaren äro betecknande både för sin snäfhets och typiska för såväl sin tendens som för sin diktatoriska ton, som kanske vill ange, att generalstaben icke vill veta utaf några frågor, som kunna ge anledning till andra utredningar, än den själf vill göra efter sina intentioner.

Frågan n:o 1.

»Hafva frågor, som rört landets försvar, i dess helhet blifvit gemensamt utredda genom representanter för försvarets hufvudgrenar?»

Svar: »Generalstaben har för sådana frågor utredning vid upprepade tillfällen samarbetat med flottans stab.»

En hvar torde finna att detta svar endast kringgår frågan, men icke besvarar den, ty samarbete mellan dessa staber om t. ex. värnpliktens utsträckning, kanonkaliber, kanonskjul m. m. det veta alla, att det ägt rum, men detta är endast ett samarbete om detaljer och icke om »försvaret i dess helhet blifvit gemensamt utredt genom *representanter* för försvarets hufvudgrenar».

Frågan n:o 2.

»Har samarbete emellan de olika myndigheter, som handlägga frågor angående rikets försvar, utmynnadt uti en af arméns och flottans myndigheter gillad strategisk försvarsplan?»

¹⁾ Måhända vill man till denna min första uppgift om generalstaben anmärka, att det var en utskottshemlighet. I så fall tillåter jag mig erinra, att öfverenskommelse väl var träffad om att hvad som sades i utskottet skulle vara hemligt, såväl som dess beslut till viss tid, men en sådan öfverenskommelse var aldrig gjord om hvad som diskuterades utskottsledamöterna emellan utom sammanträdena, ej heller om de skrifna eller tryckta alster, som förelades utskottet. Icke dess mindre vill jag tills vidare respektera generalstabens åtecknade »konfidentiell», på den sistnämnda uträkningen.

Svar: »Samarbetet mellan generalstaben och flottans stab har vid upprepade tillfällen utmynnat i försvarsplanen angående framställningar till Kungl. Maj:t, som det allena tillkommer att gilla och fastställa denna plan.»

Ett samarbete staberna emellan, som utmynnar i en försvarsplan, det gör tydligtvis hvarje det minsta samarbete, då snart sagdt hvilken detalj som helst i försvarsorganisationen af sin egen natur blir en integrerande del i försvarsplanen och kan således sägas utmynna i denna. Hvad man af detta svar får veta är, att några dylika framställningar äro gjorda och att det tillkommer Kungl. Maj:t att gilla dem. Ja, tacka för det, då lagar och instruktioner hindra staberna att negligera Kungl. Maj:t, men ingen har misstänkt generalstaben för att vilja tiga ihjäl Kungl. Maj:t!

Hvad man däremot icke får veta är, om sagde framställningar berört *rikets försvar* (alias i dess helhet), om de af staberna äro gillade och förordade till godkännande och om de äro uppgjorda för alla möjliga fall af invasion, från Strömstad, kusten rundt till Torneå och för inlandsförsvaret — det är väl hufvudsaken.

Att en strategisk försvarsplan är hemlig för alla utom det högsta krigsbefälet, och sålunda, hvarken i sina hufvuddrag eller i detalj kan eller får uppenbaras, det är själfallet, men att den är uppgjord så att den omfattar hela rikets försvar och att denna är af Kungl. Maj:t gillad, därom hyses berättigadt tvifvel. Och dock kunde denna fråga besvarats med ett rakt på saken gående ja eller nej, utan några kommentarier — därpå beror mycket för att icke säga allt för försvarsfrågans både teoretiska och praktiska lösning. Tillsvidare måste den betraktas som olöst, då generalstaben kringgått äfven denna fråga n:o 2.

Frågan n:o 3.

»Har en eventuell strategisk försvarsplan, som gillats af såväl arméns som flottans myndigheter blifvit helt eller delvis lagd till grund vid beräkning af behofven på fjärde hufvudtiteln?»

Svar: »Det tillkommer icke generalstaben att beräkna behofven på hufvudtitlarne.»

Detta svar är hvarken rätt eller kvickt. Kändt torde vara, att generalstaben årligen i september börjar beräkningarne om behofven för det kommande året på fjärde hufvudtiteln och äfven, att ett anslagsbehof mången gång strukits för att uppskjutas till ett kommande år, samt att andra anslagsbehof upptagits för att forceras igenom i

riksdagen, då statskassan varit fylld eller man ansett, att den chauvinistiska vinden gifvit fart åt dess framgång. I bägge fallen är det opportunitetshänsyn vida mer än försvarsplanen, men icke alls organisationsplanen, som behärskat generalstabens anslagsberäkningar.

Men om det icke tillkommer generalstaben att i första (eller andra) hand beräkna behofven på fjärde hufvudtiteln, hvem tillkommer det då?

Frågan n:o 4.

»Under förutsättning att en dylik försvarsplan är uppgjord, kan det antagas, att densamma kommer att, utöfver det redan tillkännagifna behofvet af ökning af flottans materiel, medföra större behof för försvarsverkets räkning, än hvad som vid 1901 års riksdag blifvit förutsedt?»

Svar: »I den mån landets tillgångar och hjälpkällor ökas, måste försvarsplanen ställa allt större kraf på densamma, men att på grund af antaganden härom beräkna kommande behof för försvarsverkets räkning låter sig naturligen icke göra.»

Inför ett sådant häpnadsväckande svar från generalstaben kan man med skäl uppställa två genfrågor. Den ena: är det möjligt att militarismen vill, obekymrad om hela vår kulturella utveckling, underordna allt under sin anslagshunger? Och den andra: är detta allvar eller drift med Riksdagen?

Kan väl någon, eho det vara må, på sätt detta svar anger, understödja eller påstå, att militären skall obegränsadt få exploatera statskassan och det för en försvarsorganisationsplan, den man har anledning antaga vara obefintlig, mera än delvis, då frågan om dess tillvaro icke kunnat tydligt erkännas, men som, om den icke dess mindre skulle finnas till, åtminstone icke är — enligt svaret — uppgjord med någon som hälst hänsyn till kostnaderna och landets ekonomiska bärkraft. Innebär svaret en drift med ett Riksdagens utskott och således medelbart med Riksdagen själf, så bör denna tillbakavisa detta generalstabens öfvermod och för landets och sin egen skull framtinga, icke en sådan Machiawellistisk ärlighet som detta svar innebär, utan i stället få fram en ärlighet af mera allmängiltig natur.

Som detta generalstabssvar år 1903 är formuleradt, röjes afsikten, att ingen gräns för försvarskostnadernas ökning får ifrågasättas för arméns ledande viljor, att folket anses vara till för arméns skull och icke denna för folkets och att om en eller annan näring skulle kunna ekonomiskt upparbeta sig, så skall skatteskrufven dragas än hårdare åt för militära ändamål. Men kan sådant gå i svenska Riksdagen? Jag

anser det omöjligt, men håller äfven före, att Riksdagen har rätt och plikt att motsätta sig ett dylikt system. Riksdagen måtte väl äfven fråga sig själf: hvad blir öfver att i skatteväg tillgripa, om vi råka i krig eller nödgas mobilisera för att försvara vår neutralitet, då vi under fred och ensidiga rustningar uttömt landets skatteförmåga?

Måne icke ensamt detta anförda generalstabssvars innebörd rättfärdigar utredning om försvarskostnaderna och försvarsorganisationen i sin helhet af en parlamentarisk kommitté?

Frågan n:o 5.

»Äro de i den förra motionen (n:o 38 i Andra Kammaren år 1903) efter Dansk statistisk Aarvog anförda uppgifterna angående vissa länders proportionella försvarskostnad riktiga och kunna de i någon mån kompletteras?»

Detta besvaras af generalstaben med att först bestyrka, att citatet ur Dansk statistisk Aarvog är riktigt (eller för år 1902 af hvarje 1,000 kronor som utges af de respektive statskassorna till krigsmakten betalar Sverige 402 kr., Turkiet 298, Frankrike 286, Danmark 258, Serbien 238, Holland 233, Italien 219, Ryssland 216, Grekland 216, Bulgarien 211, Spanien 196, Portugal 190, Norge 185, Rumänien 173, Tyskland 169 o. s. v.) men därefter gör generalstaben en vidlyftig deduktion åtföljd af tabeller, där beräkningen efter 1,000 kronors utgift af statskassorna betecknas som vilseledande.

Denna beräkning är dock endast en annan form för kostnadsberäkningen än i procent af budgeten, som, det medgifves gärna, är den vanliga, men ändå är denna uppgift af 402 kronor hvad Sverige angår snarare för låg, då utgiften till den militära pensioneringen icke är däruti inberäknad. Därefter vänder sig generalstaben emot att motionen n:o 38 — år 1903 i Andra Kammaren — icke gjort jämförelser mellan utgifterna till statsskuldens förräntning och amortering med utgifterna till krigsväsendet samt polemiserar emot att samma motion icke uppmärksammat sambandet dem emellan.

Om dessa deduktioner äro gjorda för att blanda bort korten, så synas de icke i realiteten hvarken klargöra frågan eller jäfva motionärens framställningar, då inga sådana jämförelser, dem generalstaben klandrar som en brist i fjolårets motion, kunna förbättra sakläget hos oss, och då det årets motionär i ämnet tydligtvis saknat anledning att uppmärksamma ett alldeles obefintligt samband mellan statsskulden och de militära utgifterna hos oss af det enkla skälet, att Sverige icke på mycket länge lånat penningar till militära utgifter. Men får det ohej-

dadt gå till så som det gjort på de senare åren, så få vi nog låna till löpande militära utgifter, och då skall nog Riksdagen komma i tillfälle att skärskåda äfven detta emotsedda samband.

Vidare framhåller generalstaben, att i sagda motion äro tagne alla försvarskostnader, både de ordinarie och extra, samt att detta, då för närvarande de senare äro höga för kasernbyggnader och krigsfartyg, gör att Sverige framstår ogynnsamt uti jämförelse med andra länder.

Det som härvidlag är orätt och vilseledande är just generalstabens försök att framställa de extra ordinarie anslagen såsom i verkligheten öfvergående, då den säger: »då de angifna nybyggnaderna blifva färdiga, kommer gifvetvis proportionen att ändras». Att proportionen mellan dessa anslags natur då ändras, det kan nog vara sannolikt, men det är icke sannolikt utan tvärtom en visshet, att slutsumman af alla militära anslag icke kommer att minskas, utan snarare ansenligt ökas. Det finner man tydligt, om man erinrar sig blott de hittills synliga krafven på dessa områden. Härvidlag vill jag nämna en del af de militära fordringarne, såsom kompanichefernas beridenhet (minst 500,000 kronor) fältartilleriets ammunitionsökning till 600 skott per pjäs jämte större antal ammunitionsvagnar (tillhopa 3,235,000) ökade belopp till aflöning, proviantering, fouragering, slitage och servis samt större ammunitionsförbrukning, då öfningarne ökas till 8 resp. 12 månader, jämte en stor tillökning af instruktörer, rese- och beklädnadsersättning åt officerare, ersättning för vissa officerares hästar och en del möblering i officersmässer, ersättning för förlust som kan uppstå vid officershästars försäljning, att staten borde förmedla inköp af födovaror, fourage, ved och belysning och dylikt, några nya utredningspersedlar till befälet, automatpistoler för armén, kostnader för samöfningar å lägerplatser mellan olika vapenslag (= små årliga fältmanövrer), reservtruppers uppsättande, landstormsorganisation med dess förrådshus, utredningspersedlar och aflöning.¹⁾ Men härtill komma med nödvändighet ballongpark, järnvägsakupéer, ökad minförsvar och diverse underhållskostnader af äldre fästningar och flottan. Det mesta och därtill det dyraste af allt detta, som redan nu kräfvat, ligger *utom 1901 års härordnings ram*, så att man tydligt kan skönja tendensen.

Vare sig de härför behöfliga anslagen bli på ordinarie eller extra stat, så utkrävas de likväl fullt ut, om Riksdagen icke bromsar millionrullandet. Äfven påpekas, att härvid icke äro upptagna de betydande kostnader, som hägra uti anskaffandet af nya gevär med därtill hörande

¹⁾ Blänkare i tidningspressen, som pläderat för allt detta och mer till hafva tid efter annan synts.

ammunition, i enlighet med det nyaste franska geväret, eller något än verksammare, nya kanoner, då våra nuvarande äro distanserade af den rastlöst framgående eldvapentechniken.

Säkerligen tager jag icke fel, då jag påstår, att de belopp som i närvarande period åtgå till kasern- och fästningsbyggnader samt flottans tillökning icke ens förslå till blott en del af ofvan anförda militära kraf, utan att vi med visshet kunna emotse att de snart nog inalles uppgå till, om de icke till och med öfverskrida, 100 millioner kronor om året, och enligt min uppfattning skulle det vara ett oförsvarligt lättsinne att icke i tid göra sig reda för hvarifrån en så ofantlig årlig utgift — blott till militära ändamål i *fred* — skulle tagas, och detta just nu, då vi hårdt, allt för hårdt anlitat både gamla och nya skattekällor. Tillsist anmärker generalstaben, att »en uträkning af kostnaderna per individ af befolkningen är betydligt mera belysande». En sådan uträkning har äfven generalstaben gjort, hvarvid den dock anför, att de statistiska källskrifterna icke mer än delvis omfatta samma år, så att jämförelserna i någon mån halta. Generalstaben anför dock dessa siffror och de ange, att samma utgift till krigsväsendet per invånare

i Sverige för år 1903 utgjort	kronor 13,72
i Tyskland 1902—03 ,,	,, 15,68
i Frankrike 1902 ,,	,, 19,23

öfriga länder förbigås, då beloppen äro lägre än det för Sverige.

Generalstaben tyckes finna en slags tröst uti, att Sverige enligt denna beräkningsgrund blir n:o 3 i ordningen och icke n:o 1, då den togs efter dansk statistisk Aarbog. Det är dock en klen tröst för landet, som icke har någon hvarken glädje eller nytta af, att andra rikare och med kolonier försedda länder hafva det dyrare än vi. Men ej heller denna siffra, 13,72 är fullt exakt, ty till den bör läggas den militära pensioneringens belopp fördeladt på invånareantalet. För år 1904 går den däremot upp till nära *16 kronor* per capita, och är denna hastiga och systematiska stegring så oroande, att väl ingen kan undgå att finna, det vi hafva det mycket illa ställt hos oss med en halffärdig armé, en ofullbordad flotta med folkbrist, Bodenfästningen icke halffärdig och det allt till en årskostnad, som, äfven då man lägger folkmängdsberäkningen till grund, blir per invånare näst den högsta i Europa, men i förhållande till budgeten den högsta.

Det är nämligen i budget- och skattehänseende likgiltigt, om den öfver höfvan svällande slutsumman af försvarskostnader fördelas på ordinarie eller extra stat, då det är denna slutsumma som i detta hänseende är hufvudsak; det är dessa stora belopp, som oroa både försvars-

vänner och än mer de skattdragande, då alla se, att den enorma stegringen redan år 1903 och än mer år 1904 med 172 dagars öfningstid öfverstigit hvad som år 1901 lofvades skulle bli maxium år 1913 med tillämnad 1 års öfningstid. Detta är inkorrekt, och det lär icke kunna undgå att utöfva inverkan äfven på försvarsorganisationens vidare utveckling.

I sammanhang härmed erinras, att det under härordningsdebatten i Andra Kammaren den 13, 14 och 15 maj 1901 flera olika talare beräknade försvarskostnaderna per individ med blott 5 millioners invånaretal till 17, 18 och 20 kronor. Uti generalstabens tabell, dagtecknad 22 april 1901, uppgafs dessa kostnader år 1913, det vill säga *efter* öfvergångstidens slut, men med ett års öfningstid, till kronor 13,08. Nyssnämnda högre beräkningar upptog dåvarande krigsminister till bemötande den 15 maj (se Andra Kammarens protokoll n:o 36 sid. 21), men till och med han måsta vidgå, att dessa kostnader »under öfvergångsåren uppgå till vida mer än 13 kronor per individ».

Jämför man ofvan anförda kronor 13,72, som den 14 april 1903 af generalstaben angafs vara vår dåvarande rätta försvarskostnad, med uppgiften år 1901 af 13,08 för den år 1913 blifvande kostnaden, så får man icke synnerligen tilltro till generalstabens officiella kostnadsuppgifter, då dessa 13,72, ehuru i verkligheten än större (för pensioneringen) skall gälla med 172 dagars öfningstid, men 13,08 för 365 dagars sådan. Emot dessa siffror invändes naturligtvis, att 13,08 endast afse ordinarie anslag, men, såsom ofvan är påpekadt, bli anslagen på vare sig ordinarie eller extra stat år 1913 betydligt högre än de för närvarande äro.

Men de anförda två fallen af otillförlitlighet från det citerade hållet (flera skulle kunna påvisas) torde det vara berättigadt påpeka, att om generalstaben tillåtes lämna otillförlitliga eller vilseledande uppgifter, så hvilade därpå fattade eventuella beslut på falsk grund, och därigenom uppstå ogynnsamma förhållanden, som menligt inverka både på budgeten, försvarsorganisationen i dess helhet och försvarsförmågan, men därigenom göres försvarsfrågan allt mer impopulär, och ett sådant tillvägagående af en myndighet kan icke utgöra en giltig anledning för Riksdagen att låta allt bli som det är och till och med fortsätta med ensidiga åtgärder och bevilja öfverflödiga anslag endast därför att grunden för 1901 års härordning blifvit lagd, hälst då, såsom det allt mer blir tydligt, att mycket i denna grund är endera olämpligt eller felaktigt. Hvad äro väl dessa citerade fall annat än en lek med ett af nationens allvarligaste intressen — en lek och ett tillvägagående, som af alla opartiska

måste ogillas, äfven om de anförda och andra feltag skulle blifvit begångna af militärentusiasm! Men då dylika fel bli påvisade, kan jag icke tro annat, än att Riksdagen känner sig manad att åstadkomma rättelse genom en ny och allsidig utredning om hithörande förhållanden — därpå kan endast försvarsfrågan såväl som dess målsmän och fäderneslandet vinna.

Denna påyrkade utredning kan icke vara och är icke, som påstådt är, att sönderrifva 1901 års beslut i härordningsfrågan, utan det är att inom dess ram och räckvidd sammanställa och fördjupa den, samt genom bortskärande af vare sig onödigheter eller otidsenligheter förbättra det som 1901 af olika grunder icke kunde då öfverskådas eller till sin innebörd bedömas. Det är dessutom det enda säkra sättet att ge representationen omfattande uppgifter om kostnaderna samt, där det är möjligt, begränsa dem, och det är en komplettering, som uti organisatoriskt hänseende låter alla försvarsmedlen komma till sin rätt och samverka så, att hela militärmaskineriet fungerar korrekt efter plan.

Att åter söka begränsa utgifterna till försvarsverket till belopp, som icke stiga hvarken i den progression de gjort under de senare åren eller utöfver landets skatteförmåga, torde väl vara en af Riksdagens fosterländska uppgifter, så god som någon annan.

Oftan är anfördt några antydningar om, att försvarsorganisationen i sin helhet icke är betryggande, men jag finner särskild anledning påpeka en detalj i arméns organisation och ett par förhållanden vid krigsmaktens öfning, hvilka tarfva förändring. De äro *vårt kavalleris öfverflödiga storlek i södra delen af riket, den delvis kvarvarande paradutbildningen i hären och våra fältmanövrers oftast varande egenskap af militära skådespel*, i stället för att hållas med hänsyn till befälhafvarnes och truppens utbildning. Längre har jag ansett, att mycket häruti behöft ändras och förbättras, men först sistlidne år har jag fått en ökad impuls till att fästa uppmärksamheten härpå, genom de starka röster, som i Tyskland — vårt föredöme på dessa områden — hafva höjt sig emot dessa tre förhållanden. Dessa uttalanden bifogas som bil. I.

Med afseende på öfningstiden hos oss, framhålles såsom exempel på onöjaktig utredning år 1901 två numera kända förhållanden, det ena där öfningstiden saklöst bör kunna förkortas. Detta är förhållandet med de till särskild tjänst uttagne värnpliktige, så vida denna kontingent icke rent af kan afskaffas och användas till annat. För dem kan med nuvarande 172 öfningsdagar icke ens den tiden lämpligt utnyttjas, enär cirka 30 dagar användas ensamt till öfningar i väganläggning. Fullt väl vet jag, att väganläggning är något, som en

armé i fält behöfver förutsätta kännedom om hos sin träng; det är därför icke denna öfning i och för sig, som jag anser obehöfelig, utan blott den onödigt långa tid, som därtill användes och hvilken kan betydligt afknappas utan skada för färdigheten att lämpa plankor, på hvilka skottkärror skola rullas, och inlärandet att lassa, rulla och stjalpa dem. Den ekonomiska besparingen genom att inskränka ensamt denna öfning med minst $\frac{3}{4}$ af den tid, som därpå användes och i stället hemskicka truppen, blefve mycket beaktansvärd, (inmot $1\frac{1}{2}$ million kronor inklusive befälsaflöningen), men vår härordning tager ingen hänsyn härtill, och det är, icke annat än jag kan förstå, en brist i utredningen från början.

Lika obehöfliga torde de öfningar vara, där studenter, farmaceuter, tekniska läroverkselever m. fl., underkastas öfning i att skrifva, stafva, addera hela tal och bråk m. m., räkning, som de på förväg kunna, och därför är uppenbart onödigt för att icke säga löjligt¹⁾. Ett annat fall, där utredningen från generalstaben visat sig vara endera bristfällig eller förhastad, är vår härordnings underliga påbyggnad med beslutet om införandet af 12 batterier eller 48 stycken fälthaubitsar. Dessa kastvapen användas hufvudsakligen vid anfall mot befästade ställningar. Åndamålsenligheten af denna organisationsdetalj för en armé, som, i likhet med vår, endast afser försvarskrig, kunde emellertid af Riksdagen år 1901 icke öfverskådas, den förklarades då af militära myndigheter vara nödvändig, och så antogs detta vapen nästan på god tro till införande, utan någon bevisföring om dess behöflighet i ett försvarskrig. Det enda man härvidlag kunde sluta sig till i 1901 års särskilda utskott n:o 2, var att denna typ af kastvapen var införd i tyska armén, och för utskottet demonstrerades en plansch föreställande en soldat sittande bakom en skottvall och huru han skulle kunna träffas af en exploderande granat, kastad ur en haubits.

Under år 1903 har däremot dessa fälthaubitsars användbarhet i fält starkt ifrågasatts — för att icke säga fördömts — i broschyrer af en i krig öfvad general von Alten, som äfven är en känd militärförfattare. Han förmenar: »att Tyskland icke bör tillåta sig lyxen af fälthaubitsar i fältarmén, när dessa pjäser, endast under särskilda omständigheter kunna finna användning, emedan de borttaga plats för de egentliga fältkanonernas (de med flackbaneeld) och dessas ammunition, emedan de sannolikt icke kunna konstrueras såsom eldsrörsrekykanoner eller förses med sköldar, och emedan de försvåra ledningen, men att vid

1) Det vet jag har inträffat på ett ställe och hört uppgifvas vara fallet på ett annat.

angrepp på befästa ställningar har angriparen att framföra sitt tunga artilleri, att några haubitsbatteriers verkan icke lofvar någon allvarlig framgång och att det är en illusion, att man i fältkriget skulle kunna tillintetgöra fientliga trupper, som vilja skydda sig och som icke genom hotande anfall tvingas att visa sig». Af dessa skäl anser von Alten, »att fälthaubitsen bör försvinna ur tyska fältartilleriet». Nära identiska skäl emot fälthaubitsens införande i Schweiziska armén har en öfverste Wille utvecklats i en Schweizisk militärtidning.

En annan tysk militärförfattare, generallöjtnant Rohne, ställer sig år 1903 i ett tyskt militärblad tveksam om fälthaubitsens värde. Han tolererar den såsom varande införd i tyska armén, men han tyckes hålla med en krigshistorisk tidskrifts författare, att den lätta fälthaubitsen bör afskiljas från fältartilleriet. Däremot säger Rohne, att »det är mycket svårt att i den frågan bilda sig ett eget omdöme, då dessa pjäser äro helt och hållet främmande för de flesta officerare. De föreskrifter, som gälla fälthaubitserna, äro strängt hemliga, och ehuru litteraturen sysselsatt sig med deras användning, kände man så godt som ingenting om deras verkan». Vidare säger Rohne: »Innan man har en klar föreställning om en kanons prestationer — dess verkan och framkomlighet — förmår man icke bedöma dess användbarhet». Men han gör dock ett försök därtill vid jämförelse med de närstående Krupp'ska haubitserna och drar därutur de slutsatser, att i »gynnsammaste fall bör man i vissa lägen endast räkna en à två procent träffar. Vid svåra observationsförhållanden måste man räkna med mången förfelad skjutning eller, om man måste nöja sig med en stor spridning inom vissa gränser, göra klokt uti att ännu mer nedsätta sina förväntningar. Under alla förhållanden kräfvades en *stor ammunitionsmängd och mycken tid för att åstadkomma ett verkligt resultat*».

Rohne framhåller, att fälthaubitsen införts i tyska armén för att bekämpa starkt skyddade mål, och han anser möjligt att den i fältkriget kan lösa sådana uppgifter med stor öfning hos servisen, »men en tillräcklig verkan kan visserligen endast uppnås genom stor ammunitionsförbrukning och dessutom», säger han på ett annat ställe, »måste infanteriet samtidigt framgå för att tvinga fienden att besätta sina linjer och visa sina trupper».

Rohne refererar äfven en schweizisk artillerikommissions åren 1899—1901 afhandling om fälthaubitsens värde sålunda: »Den (kommissionen) kunde vid närvaro vid äfven utländska verkstäders skjutförsök icke öfvertygas om att en lätt (10 à 10½ ctm.) *fälthaubits*

hade så stor verkan, att det skulle vara rättfärdigadt att uppoffra den enhetliga kanonens fördelar, allra helst som man därigenom icke kunde undgå att införa en tung haubits. Vid denna kommissions slutsammanträde uttryckte majoriteten som sin öfvertygelse, att de öfverdrifna förväntningar, som knutits vid haubitsens verkan, icke hade uppfyllts».

I en andra broschyr (äfvén den af år 1903) återupprepar von Alten sina bevis för »lyxen af haubitser i fälttruppernas krigsindelning», visar han, att denna pjäs »icke är att räkna till fältartilleriet, utan till den rörliga belägringsparken» samt betonar »det ödesdigra hinder, som hvarje ökning af tross och fordon ställer i vägen för truppernas rörelser och fältherrens planer».

Om vapnets verkningsförmåga bevisar han, »att fälthaubitsen sönderbryter fältartilleriets enhetliga organisation och att denna stora olägenhet på intet vis uppväges af fälthaubitsens prestationsförmåga, att dess verkan i krig mot granatskjul blir högst obetydlig, icke ens en procent träffar, samt att i stället för att infanterianfallet skulle förberedas af haubitserna, måste detta förbereda haubitselden». Vidare utvecklar han »organisationens inveckling med införandet af ifrågavarande vapen, då dock arméinrättningarnas enkelhet och öfverskådlighet aldrig borde förbises», samt påvisar de stora svårigheter, som uppstå vid tillhandahållandet af ammunition, då kasteldens ringa träffsannolikhet mot de små målen i en förskansad ställning kräfver öfvermåttan riklig utrustning med granater. Lägges härtill behovet af granatkartescher, vore det icke möjligt att för fälttrupperna föra med sig den för behörig verkan behöfliga ammunitionsmängden, utom de redan befintliga svårigheterna att på slagfältet ersätta ammunition stegrades».

Svårigheterna för truppledningen betecknas med att »divisionschefen påläggas en nästan odräglig börda, som måste leda till taktiska missgrepp, att förvirring, oklarhet och olycka därpå blefve följden samt att intet i dessa missförhållanden kan ändras, så länge bastardskapelsen haubitsen tillhör fältartilleriet, såframt icke nya uppfinningar från grunden omgestalta dess livsvillkor». Till slut framhåller von Alten: »Ökade svårigheter vid artilleristutbildningen», hvilket äfvén betonats af generalerna von Hoffbauer och Rohne, samt »de nästan oöfvervinneliga nya hinder, som inställa sig vid mobilisering», upprepar han en del tekniska problem, som gentemot haubitserna ännu äro olösta, såsom »osannolikheten att kunna tillämpa eldrörsrekylsystemet vid deras konstruktion och tillverkning, betviflar, att de kunna bepansras med stålsköldar utan att minska deras framkomlighet och handterlighet, och bevisar ytterligare med krigshistoriska erfarenheter, att fälthaubitser måste afskaffas».

Af ofvan anförda citater och redogörelse framgår, att Schweiz efter noggrann pröfning afstått från att införa haubitser hos sitt fältartilleri (detsamma förspörjes vara fallet med Norge och Danmark), att dessa pjäser äro afsedda för anfallskrig och ett vapen i angriparens hand för att vid inryckning i försvararens land i första rummet bidra till betvingande af gränsbefästningar, samt att denna fråga icke endast är en artilleriteknisk, utan i minst lika hög grad en organisatorisk och en strategiskt-taktisk fråga, och då måste man spörja sig själf såväl som andra, om dessa hänsyn äro beaktade år 1901 af vår generalstab; hvar finnes den nöjaktiga utredning, som denna stab väl bort låta förutgå förslaget om att införa fälthaubitsen i vår härordning och hvad säger denna eventuella utbredning — därom vet man intet.

Det enda man kan spörja är, att icke ens den tekniska utredningen ännu är slutbehandlad i Tyskland, och då måtte väl denna än mindre vara färdig i Sverige. Men att endast därför att det vapenslaget, så att säga i en bråd vändning, år 1901 kommit med uti vår härordning nyuppsätta det, då andra länder endera förkastat det eller icke stort hunnit öfver försöksstadiet — det vore väl ändå förhastadt, helst som vår arméorganisation i sin helhet icke kan lida på ett uppskof ett eller annat år, tills en militärkommitté eller blandad parlamentarisk och militärkommitté konstaterat, om det är ett anfalls- eller försvarsvapen. Nu ingår emellertid fälthaubitsen i vårt artilleris fastslagna utrustning.

Vidare tyckes en mycket viktig del af försvarsanordningarna vara år 1901 endera förbisedd eller underskattad, och det är huru sjövapnet skall hindra infall från sjösidan, oroa en fiendes maritima förbindelselinjer, hindra handelsblockad och, där den är börjad, bryta densamma och så vidt möjligt är förekomma kusthärjning och brandskattning. Detta är dels preventiva försvarsåtgärder och dels ihållande sådana, hvilka behöfva under ett krigs hela förlopp med vårt lands geografiska läge vara förutsedda, planlagda och utföras med all den vaksamhet och snabbhet, hvaröfver sjöförsvaret kan förfoga.

Af det sagda torde framgå, att något af grunderna till 1901 års härordning är uti militärt och militärtekniskt hänseende otillförlitligt och ofullständigt, och då måste äfven den del af organisationsbyggnaden, som på de otillförlitliga grunderna är beräknad, icke visa den hållfasthet i farans stund, som landet har rätt att därpå fordra. När härtill lägges behovet af bättre samarbete mellan armé och flotta, samt att försvarsverkets ekonomiska underlag eller kostnadsfrågan är vida mer otillfredsställande beräknad, något som redan nu synes, så torde alla

skäl tala för att, medan tid är, underkasta 1901 års härordning inom dess ram en revision, såväl till dess totala möjlighet att utgöra ett betryggande försvar både till lands och sjös som ock till dess kostnader. Härvid vill jag erinra om ett förhållande, som aldrig underkastats någon officiell beräkning; åtminstone är den, om den är gjord, icke känd — om kostnadsökning för den militära pensioneringen.

Man har nogsammt märkt, att redan 1892 års härordning utöfvat inflytande på pensionsbudgetens höjning, men tydligare framträder det vid 1901 års härordning, där de ökade pensionskostnaderna uppgifvas till 673,000 kronor. Sedan dess äro dock tillkomna 1902 och 1903 årens löneförbättringar, så att man med visshet kan emotse en total militär pensionsbudget på 3 milljoner kronor under den närmaste tiden, men äfven, att denna pensionskostnad skall sannolikt svälla ut till 4 millioner kronor efter 1913, kanske förr.

De senaste årens erfarenheter hafva gifvit vid handen, såsom förut är anfördt, att kostnadsberäkningarna stigit långt utöfver det rimliga samt att till och med innan öfvergångstiden är halffiden försvarsverket kostar vida mer än som lofvades bli fallet, då hela värnpliktsinstitutionen var genomförd, och ej nog med det, utan, såsom på sid. 13 är påvisadt, ökas krafven på anslag redan nu utöfver 1901 års härordningsram med nya kostbara anordningar och påbyggnader på systemet. Därför är det nödvändigt att få gjorda nya tillförlitligare beräkningar öfver kostnadsfrågan, så att den blir begränsad till ett belopp, det landet kan utreda, ty det är ingen mening uti att vi rusta ihjäl oss.

Det synes måhända vid första påseende omöjligt att för en tid af några år begränsa eller inskränka våra utgifter för hela försvarsverket (både till lands, till sjös och till den militära pensioneringen) till exempelvis 75 milljoner kronor per år, eller så att säga sätta försvarsverket på entreprenad.

Är det då omöjligt att i *fredstid* begränsa försvarskostnaderna till visst belopp för t. ex. fem år? Ja, för den som à priori vill säga nej till all sänkning i sådana utgifter, oafsedt om de användas ändamålsenligt eller icke, för den, som vill bibehålla åtskillig militärlyx, eller icke än märkt att en ny tid inträdt, som bryter ner äldre taktiska regler och stridssätt, för den, som i försvarsfrågan ser ett medel att höja budgeten och för den, som i hvarje militär organisation endast ser en löneförhöjnings- eller dagaföningsfråga, för alla dessa framstår det som omöjligt, och för en stormakt, en stat med kolonier eller en eröfringslysten stat är det omöjligt att endast för två à tre år hålla

dessa totalkostnader vid samma belopp. Men för oss är det ingalunda omöjligt, då alla våra rustningar uteslutande afse att bevara freden och upprätthålla vår neutralitet.

Det finnes för öfrigt i Europa ett exempel härutinnan värdt att taga reda på, och det är Italien, hvars finansiella höjning till stor del beror däruppå, att år efter år den militära budgeten icke fått öfverskrida en viss summa, fördelad på dess landt- och sjöförsvaret.

Det är emellertid icke synnerligen länge sedan vi haft ett entreprenadsystem uti passevolansen för det garnisonerade kavalleriet, och det gick förträffligt. Skälet till att detta system i sin tid infördes var just att hålla kostnaderna stabila och inom måttliga gränser, och i tyska armén har länge varit och är fortfarande en snarlik passevolans eller entreprenad vid hvarje regemente beträffande beklädnad, förplägning m. m. blott med den skillnad, att ett anslagsöfverskott för året icke blir chefens tillhörighet, utan användes till något annat regementets militära ändamål.

Att under fredstid göra något likartadt hos oss med både aflönings, provianterings, fouragerings, beklädnads, öfningars och byggnaders underhåll, kostnaden för både armé, flotta och fästningar är därför icke annat än att utvidga passevolans- och entreprenadsystemet till de största dimensionerna, och det kan med god vilja mycket väl gå för sig, och något principiellt hinder däremot möter icke, men saken kräfver en förutgående utredning, grundad på bättre och sannare uppgifter än som från militära myndigheter bestods 1903 års Riksdag. Anslagen till militära ändamål undandrages icke härigenom Riksdagens pröfningsrätt, ty den står fortfarande kvar oförkränt enligt grundlagen, och Riksdagen kan lika fullt vare sig höja eller sänka ett anslag, det är blott öfverraskningar i chauvinistisk anda, som tillbakahållas.

Men vare sig något göres för att genomföra alla till försvarsverket hörande kostnaders begränsning för viss tid inom en fast slutsumma eller icke, så måste arméförvaltningen grundligt reformeras, och det icke endast medelst en ytlig förändring, utan genom en fullständig omstöpning både till dess sammansättning, arbetssätt (närmast bokföring) och befogenhet.

Detta bland militärer som civila och i och utom Riksdagen lika impopulära verks omorganisation har stått på dagordningen uti tiotal år, men det sitter där det sitter orubbligt med sin slentrian och orubbadt, trots statsrevisorernas mångfaldiga anmärkningar. Ansats till dess partiella förändring har visserligen gjorts af den kommitté, som den 20 oktober 1895 afgaf yttrande öfver uppgjort förslag till förändrad upp-

ställning af fjärde hufvudtiteln m. m., men, lika litet som 1896 års kommittéförslag med dess 3 reservationer af 5 ledamöter, icke ännu föranlett någon åtgärd i sak.

I detta sammanhang erinras om statsrevisorernas berättelser för blott de tio sista åren om fjärde hufvudtiteln. De anmärkningar, meddelanden, erinringar och framställningar dessa gjort äro

för år 1892	13 stycken	
” ” 1893	10 ”	
” ” 1894	10 ”	
” ” 1895	7 ”	
” ” 1896	12 ”	
” ” 1897	13 ”	
” ” 1898	18 ”	
” ” 1899	14 ”	
” ” 1900	13 ”	och
” ” 1901	2 ”	
	Summa 112 stycken	

Rubrikerna för dessa anmärkningar m. m. äro af föga tilltalande, men ofta af graverande natur för att vara ett svenskt ämbetsverk. Rättvisligen medgifves dock, att icke alla anmärkningarna vända sig mot arméförvaltningen, men de flesta göra det, och de som äro riktade mot annat håll hafva vanligen sin upprinnelse därifrån. Jag vill härvidlag endast hänvisa till namn på tre ställen, där försnillning och falsarier äro begångna, eller Visby, Halmstad och Karlsborg. Om dessa brott blifvit begångna till följd af brist på eller öfvermått utaf kontroll eller de möjliggjorts genom en afvita och af statsrevisorerna utdömd bokföring, det kan icke jag afgöra.

Men hvad jag anser vara tydligt det är, att när numera anslagen till fjärde hufvudtiteln efter år 1901 tagit de proportioner som de gjort, så är det, med en blick på ofvanstående anmärkningslista, hög tid på att omreglera denna arméförvaltning, innan ännu större olyckor skett än de inträffade, samt anordna både enklare, men verksamma kontroller och enklare procedurer. Mångskrifveriet därstädes är nämligen, under kontrollens skyddande förklädning, till den grad upparbetad, att om, för att ge ett exempel, ett instrument för en militärläkare gått sönder, så behöfvas 15 à 16 stycken ämbetsskrifvelser fram och åter mellan olika personer för att få ett nytt sådant instrument, och det kan hända, att

postportot för alla dessa skrivelser öfverstiger instrumentets värde. Detta har ofta händt.

Vore icke denna arméförvaltnings omorganisation äfven ett värdigt föremål för en parlamentarisk kommittés behandling?

Ehuru aflöningsfrågan strängt taget icke utgör en integrerande del af försvarsorganisationsfrågan, så har den dock, som alla veta, spelat in däruti och gör det fortfarande. Det torde därför icke vara obefogadt att äfven här vidröra denna, då den kräfver en opartisk undersökning och behandling af en sådan kommitté. Förr än denna i fredstid blir fast, fördelad i lön och tjänstgöringspenningar för befälet, men äfven för de värnpliktige och för dem beräknad efter 50 öre om dagen, förr bli de militära aflöningsförhållandena hvarken nöjaktigt och rättvist reglerade eller, hvad befälet angår, väl afvägda i förhållande till de civila ämbetsmännens aflöningar. Detta senare framgår tydligt, då man besinnar, att militärbefälet under nästan hela dess utbildningstid är försedt med aflöning i motsats till hvad staten består sina alla andra tjänsteaspiranter. De som skola bli läkare, präster, jurister, kameralister, teknici m. fl., alla få de så när som på den nära fria undervisningen själfva bekosta sina utbildningskurser, men en del af dessa t. ex. jurister få till och med ofta betala pengar därutöfver för att förvärfva sin sista kompetens. Detta utgör ett statens gynnande af militärbefälet, som icke kommer de tillsammantaget större ämbetsmannakårerna till del, och utgör ett tillbakasättande af dem, och är hvarken rättvist eller nyttigt för det likartade behandlingssätt, staten i dessa hänseenden anses hafva skyldighet att utöfva mot alla sina ämbetsmän, men det väcker ofta en afvoghet mot militärbefälet, som det icke kan rå för och icke är förtjänt af mer än i så måtto, att en reform i aflöningsgrunder, jämförlig med civila ämbetsmäns, sällan understödjes af de militära. Tvärtom hör man ofta, såsom ofvan är i annat sammanhang anfördt, kraf på ersättningar för en mängd till militärtjänsten hörande göromål, samt fordran på statens underhållsskyldighet af vissa lokaler med dess möbler samt dess förmedlande vid inköp af hvarjehanda förnödenheter. Tydligtvis äro sådana anspråk öfverdrifna och det vore orätt att påstå, att de hysas af alla i befälskategorien, men man kan misstänka, att för dem, som hafva dessa anspråk, är aflöningsfrågan viktigare än försvarsfrågan och arméorganisationen. Men hvad är väl detta annat än endera en ny form på löneförhöjning eller delvis ett sportelsystem? Detta system, att ämbetsmannen skall åtnjuta särskild ersättning för hvarjehanda arbete, är af allmänna meningen utdömdt och till stor del afskaffadt för civila ämbetsmän, men då kan det väl icke vara skäl att, om än förklädt i andra

former, införa det och till och med utveckla det för de militära ämbetsmännen.

Beträffande de värnpliktiges dagaflöning återkallas i minnet, att det knappast var någon detalj i 1901 års härordningsförslag, som väckte så stor förstämning, ja, ovilja som det, att dagaflöningen sänktes från 50 öre till 20 öre. (Som bekant är, var meningen från början att sänka den till 10 öre). Röstsiffrorna i Andra Kammaren, då denna fråga där behandlats i motionsväg åren 1902 och 1903, visa dock att rättvisan i detta fall vinner terräng, en rättvisa så mycket mer påtaglig, som befälet fått sina aflöningsförmåner till stor del höjda, däraf dagaflöningen för subalterner intill 50 procent mot hvad denna var före år 1902. För de värnpliktige vore en förhöjd dagaflöning till 50 öre endast att återställa det aflöningsbelopp de hade intill år 1902, men otvifvelaktigt vore det bäst att ge dem fast aflöning, beräknad efter 50 öre per tjänstgöringsdag för 172 dagar eller 86 kronor fördelade på de tre utbildningsåren.

Lika tydligt som det är, att den militära aflöningsfrågan med alla sina faser icke kan bringas ur aktualitet, med mindre den löses på ett humant sätt, såväl för befäl som trupp, lika tydligt torde det vara, att detta icke kan ske utan dess föregående behandling af en parlamentarisk kommitté.

I ett som allt framstår en sådan mängd olösta eller sväfvande militära, sociala och ekonomiska spörsmål i stort som smått gentemot försvarsfrågan — hvilka spörsmål hvart för sig och samfäldt kräva en förnyad allsidig utredning, innan det blir för sent eller ett fortgående på den inslagna ensidiga banan osäkerställer detta nationens lifsintresse och ger den en förfärande inblick i begångna misstag — att uppskof med en grundlig undersökning af hithörande icke lärer kunna försvaras, än mindre att nuvarande framgångssätt upprätthålles.

Jag tror mig härmed hafva ådagalagt behovet af:

1) att en för hela riket och för alla dess försvarsmedel gällande, noga utarbetad försvarsorganisationsplan uppgöres, hvarvid bör iakttagas, att fäderneslandet vinner nödig trygghet, ej blott gentemot fientligt anfall i landet, utan äfven gentemot andra eller maritima anfallsformer;

2) att ett ingående samarbete mellan landt- och sjöförsvarets målsmän måste äga rum i fredstid för att vid mobilisering vara förberedt till och utnytna uti en intim samverkan till fäderneslandets försvar, enär ett dylikt samarbete är en nödvändig förutsättning för uppgörandet af en allmängiltig försvarsorganisationsplan;

3) att 1901 års härorganisation, om så vid uppgörandet af sagda försvarsorganisationsplan befinnes nödigt, eller af kostnadsskäl, bör revideras och förenklas samt bringas i öfverensstämmelse med organisationsplanen;

4) att sjöförsvaret äfvenledes måste ordnas i enlighet med den allmänna försvarsorganisationsplanen;

5) att detsamma måste ske beträffande rikets fasta försvarsanstalter; samt

6) att totalkostnaderna för försvaret i fredstid begränsas.

Och får jag till följd häraf föreslå Riksdagen

att besluta afåtandet till Kungl. Maj:t af en skrifvelse med anhållan, att Kungl. Maj:t genom en kommitté, bestående af ett lika antal militära och icke militära ledamöter, de förra till halfva antalet landtmilitärer och andra hälften sjömiliter (inbegripet officerare från kustförsvaret) samt bland de icke militära ledamöterna minst en finansman, en statsekonom och en med de mellanfolkliga lagarne förtrogen rättslärd, och de öfriga valda bland Riksdagens icke militära ledamöter, måtte låta utreda:

1) hvilken landtarmé med beväpning, ammunition, förråd och hästantal,

2) flotta med besättning, bestyckning, ammunition och förråd samt

3) hvilka befästningsanläggningar krävas, detta för att utrönt må blifva, huru allt hvad till vårt försvarsväsen hörer må kunna ordnas så att landet för en årlig kostnad, till proportionen fast fördelad till armé, flotta och fästningar, ej öfverstigande endera 40 procent af den totala statsbudgeten, dock oräknadt eventuellt statslån till järnvägsbyggnader eller annat, eller årligen högst 75 miljoner kronor, däruti jämväl inberäknadt statsverkets tillskott till den militära pensioneringen, erhåller största möjliga trygghet emot både fientligt infall och emot maritima anfallsformer, äfvensom att Kungl. Maj:t måtte vidtaga de åtgärder, hvartill en dylik utredning kan föranleda

och slutligen att Riksdagen måtte till betäckande af kostnaderna för denna kommittés arbeten anslå 15,000 kronor.

Om remiss till statsutskott anhålles.

Stockholm den 26 januari 1904.

A. Th. Carlheim-Gyllensköld.

Bilaga I.

En hög tysk officer, öfverste Gädhe, har nämligen tagit till orda härom och skrifver bland annat om kavalleriet: »Drabningskavalleriet spelar nu för tiden en roll, på hvilken ingen i sitt innersta hjärta tror, ty det kräfvdes ett sammanträffande af alla de sällsyntaste och lyckligaste omständigheter för att möjliggöra hela kavallerifördelningens segerrika stormlöpning. Redan år 1870 afvisade våra uttröttade skytteplutoner stora fientliga kavallerimassor. Huru skulle det väl i dag lyckas att ansätta ett angrepp af kavallerimassor gentemot de långskjutande magasinsgevären och det rökfria krutet, emot maskingevären och snabbeldskanonerna», samt påvisar, att kavallerimassors användande i chock verkar försummande af kunskapare tjänsten.

Mot fältmanövrerna vänder sig denne Gädhe med en än skarpare kritik, benämmande dem »teaterfältslag för främmande krönta hufvuden».

Om fältmanövrerna säger han bland annat: »Må man åt dessa öfningar gifva friare spelrum, men må man icke göra hoppassandet af en teaterbild till hufvudsaken, detta är insiktsfulla militärers önskan, en önskan, som man hör uttalas, visserligen endast i förtroliga kretsar. Under manövrerna hafva, som bekant, stridsdomarne en stor uppgift, dessa män böra vara kunskapsrika och omsiktiga officerare med stor kroppslig uthållighet och med framstående moraliskt mod. Men då furstliga personer uppträda som befälhafvare — då blifva dessa stridsdomare snarare diplomater».

Samme tyske officer förordar äfven enklare uniformer, hvilket, ehuru praktiskt och för oss tillämpligt, dock här förbigås, då denna aktuell vordna fråga är uppmärksammas och kanske löses praktiskt, d. v. s. så att endast *en* uniform införes, och den för fältbruk, i blusform, af gråbrun färg med ett stänk grönt uti samt utan lysande föremål, och billig att anskaffa — allt af hänsyn till både armén och de frivilliga skyttarne, hvilka senare i visst fall kunna bli tvungna att själfva hålla sig med uniform.

Men en annan tysk officer, generallöjtnant von Schmidt, vänder sig mot paradutbildningen och paradmarschen, paraddressyren, som han kallar den, i tyska hären. Han utdömer dem såsom onödiga och värdelösa för den militära utbildningens ändamål eller för kriget, och fäster uppmärksamheten på att t. o. m. Tyskland har en hel del att i dessa hänseenden lära af Frankrike, där man börjat afskaffa en del öfverflödiga parandgrepp för infanteriet. v. Schmidt säger om paradutbildningen utom annat: »En truppspektion enligt krigsmässiga grunder är sällsynt, däremot bedömes menige och befäl oftast efter uppvisningar, hvilkas resultat äro af alldeles ingen nytta i fält. Den långa freden sedan 1870—71 bär väl närmast skulden härtill; måhända också den oklarhet, som råder öfver infanteriets taktiska betydelse, hvilken nu är större än någonsin förr, har sin andel i detta öfverhandtagande af paradexercis. Detta bedrifves öfver hela Tyskland. Förhållandet var likadant före 1806; då fasthöll man segt vid allt det gamla och uppgick alldeles i den strama exercisen, under det man icke förstod att finna sig i de nya idéerna. I kriget visade sig också bristerna, trots den prisade exercisdressyren eller, rättare sagdt, just i följd däraf, oaktadt officerarnes ifver och goda vilja. Ännu är tyrvärr den åsikten en icke öfvervunnen ståndpunkt för disciplinen. Den rätta, äkta krigsdisciplinen kan man icke uppnå genom dylika föråldrade medel — den vinnes genom fältöfningar och skyttelinjen. Äfven för inspektioner och festliga tillfällen äro hvarken paradmarsch eller parandgrepp erforderliga. De bilda hvarken prøfvostenen för truppernas duglighet eller en oundgänglig beståndsdel för dagens festlighet. Deras bortfallande inbesparar ett omfångsrikt, mödosamt och aldrig upphörande arbete, och den därigenom vunna tiden kunde bättre användas till den krigsmässiga utbildningen».

»Tiden är dyrbar, därför är det farligt att förslösa den på saker af underordnad betydelse, men ännu farligare, då denna betydelse är inbillad.»

Om boertaktiken säger v. Schmidt: »Att omplantera denna på våra slagfält skulle icke medföra de följder man önskar. I den rätta värderingen af det fältmässiga, i missaktning för fredsexercisen har man ett bättre medel till seger. I detta hänseende kunna boerna tjäna oss som förebild, så att vi kunde komma därhän att endast inrätta arméns utbildning med hänsyn till krig. Ty endast för kriget skall hären finnas, för kriget blir den samlad och rustad, och endast möjligheten af krig rättfärdigar de oerhörda penningssummor, som hären slukar i fredstid. Oskattbar vore den vinst man erhöll genom den obehöfliga paradexercisens afskaffande.»

Lika kategoriskt fördömer denna författare den konstlade marschen och paradmarschen. Måne detta icke är något för oss att taga fasta på — efter förnyad utredning —?

Men huru hafva dylika förståndiga uppfattningar kunnat utveckla sig och komma till synes i utlandet? Tydligtvis därför, att den öfverdrifvet långa tjänstetiden för de värnpliktige därstädes blifvit af budgethänsyn afkortad. Men hos oss i Sverige, där tjänstetiden är än kortare, borde väl då våra ledande militärer taga initiativet och först af alla yrka afskaffandet af all militärlyx och alla för kriget onödiga öfningar, så mycket mera som militärerna, antagligen för vårt olyckliga aflöningsystem med dagaflöning för befälet, yrka på allt mer förlängd öfningstid i framtiden. Men just för att vi hafva en af somliga ansedd kort öfningstid är det så mycket angelägnare, att denna på allra bästa sätt utnyttjas för krigets ändamål, och nog vore det skäl, att militärbefälet först visar hvad det med truppen kan åstadkomma, sedan all grannlåtsutbildning och alla onödigheter äro afskaffade, och därefter, om truppen icke håller måttet, kräver förlängd öfningstid.
